

Կըհրապարակուի ափս Երկու- ան-
գոյս . սկիզբն է- ի կէտն ,
Տարեկան գինն 24 շր-բո-շ .
Ու Եղածեայ 12 շր-բո-շ .
Մեկ հոգը 40 խորայ .

Լ Ր Ը Տ Ե Ր

Ո՛ր Բի-էն ո-գէն կ'ստորագրուի-ն .
Դո-ւրս Երկու-էն Լրագիրները
Խմբագիրը պիտի ճամբէ .
Լրագրոյս վերաբերեալ նի-թեր
առ խմբագիր պիտի ուղղուին .

Լ Ր Ծ Ո Ւ Ի Կ Տ Ե Ր Օ Ն Ո Յ

ԹՈՒՈՒՑՆԵԼԻ, ԹԵՒՕՒԲ ՎԼԱՊՈՒՐԵԿԱՆ ԼՐԾՈՒՈՅՆ

Ի ՄԵՄԻՔՈՆԵՆԱՆ ԵՇԽԵՐՀԻՆ ՅԻՆՆԵԿՆԵՆ ԼԵՐԵՆՑ

Ի ՄԵՈՅ Ս ԿԱՐԵՊԵՏԻ ՀՐԵԸՈՒ ՌԻՍԻՆ

ԵՏԵՐԻ ԹԻՒ 5 .

1863 .

ՅՈՒՆԻՍ 1

ԱՅԳԵՅՈՒՆ ԴԵՒԸՈՒԿԱՆ

ԺՈՂՈՂ .

Ի ՄԵՇ ԼԱՆՆ .

(Ըարտանայութիւն է- վերջ .)

Հնուձիւնը մի համատարած կուրու-
թեան քողը սփռեր էր հասարակութեան վը-
խին . եւ ձեշեր էր նոցա հոգին . ինչ որ
լինէր լինէր, բոլորքեւ աեղ մը չունէին . մի-
այն երբեմն երբեմն Աստուծոյ ամենատես
աչաց առաջ իրենց ցաւերը կ'ըմային . եւ նրա
աշխարհի խաղաղութիւն, իրենց հոգւոյն
փրկութիւն կ'հայցէին . մէկ բարակ ձայն
ալ ի խորոց սրտէ իրենց նեղչաց անիրա-
ւաց համար կ'համբաւային . եւ այս ձայն
եզուր չէր անցներ . Ի՛նչ ինչ նշանաւոր աու-
ներ կանգնեցան բարձրացան ժողովրդեան
զրկանօքն ինչպէս այժմ հողի հաւասարեցան
անցան ու կանցին արդարութեան ձեռք :

Հին վարչութեանց կերպն այս էր . թեան
Իշխանին , Իշխանի իւր մեծին . Բաճանայն
Առաջնորդին , Առաջնորդը իւր մեծին կա-
շառք պատրաստելու կամ հաճոյքը կատա-
րելու համար կ'զահէր ինչ որ հարկ լինէր ,
խեղճ հասարակութեան հոգին ելնէր :

Իւրաքանչիւր մեծը իւր ողջը ունէր ,

այն տեղ կ'պահպանուէր . թէ փոքեր թէ
յանցանք գործէր իւր քաւարանը ապաս-
տանարան պատրաստէր . Մէկը մէկսրի վը-
րայ վրէժխնդիր կ'յառնէր, իւր ուղածը
կանէր եւ մի օտարի կամ բռնաօտար անիրաւի
դուռը երկիրպագելով բռնաւորելով կեր-
թար կ'իյնար ու կ'աղատէր :

Այստեղ ցաւօք կանամ, շատեր կ'մուա-
նային թէ () ամանեան բարեխնամ տէրու
թիւն ամէն տեղ Աղարութեան դուռ ու
ատենանուն իւր տեղ հասարակութիւն չէր
դիտեր եւ իշխանք չէին ուղեր, թէ կ'այսերա-
կանկառաւարտ լինէր իւր հպատակաց արտօ-
նութիւնը նորոգէրէ , Ըզգայնատենան եւ դա-
տաստան ունենալ դաւառական քաղաքական
եւ կեդրոնական . Այս տեղ սահմանուած
չէր որ մարդ մը կարող լինի իւր դասը պա-
հանջել , իրանունը պաշտպանել : Այս տեղ
ինչ որ լի՛ր՝ Բնութաւան երկիր է կտա-
ուի , այսպէս պէտք է վարուի : Այս տեղ
մեր սովորութիւն այսպէս է , այնպէս եկեր ,
այնպէս կ'անցնի : Այստեղ ինչպէս տեսնեմք
այնպէս կ'լինի : Ի՛նչ հոգնախ սպաշարմունք
անիրաւութիւն՝ սովորութիւն է , կարգ
սահման՝ անհնարին է :

Անբերնիդ ձգէք Ամբիկայ , որ երեկ
ոչ ուրեք քան զայն վայրենի , այսօր ոչ ոք

որա բարի կրթութիւն եւ լուսաւոր ու շահաւէտ յառաջադիմութիւնն ունի :

Անհնարին բան մեռելոց համար է :

Այս մի յօդուած է, որ անսպառ նիւթ ունի գրելու, եւ որոյ վրայէն ժամանակի ամէն ուսումնական գրիչներ անցած են ու կանցին. մինքսլ ի հարկէ ըստ բերման պիտի գրենք ուրիշ անգամներ : Առ այժմ փութանք աւետաւորել Ազգին, որ Մշջի ազգային հասարակութիւնը անցեալ աշուն ընտրեց իւր ժողովականները. իւրաքանչիւր թաղականը իւր թաղէն՝ համարման արժանի անձինք, եւ այն ժամանակուէ կարգեցաւ Ազգային տաճան. սակայն նոյ՛ եւ ըստ իւրեանց ասածին, անսովոր լինելուն համար՝ տակաւին հաստատութեան եւ կանոնադրութեան պէտք ու զփութարութիւն ունէր :

Այժմ կարգաւորեցաւ փոքր ի շատե այս պէտքն ու զփութարութիւն, եւ ժողովքն ըսկտաւ նիստերը շարունակել : Անցեալ շաբաթներ յարացէն տեղս հասաւ Ազգ. անեան Տ : Դրիգորիս Ազգասէր նորընծայ վարդապետը, զոր Հայրիկ կոչելէր, եւ որոշեց զայն նախագահ Մշջ Ազգային ժողովոյն եւ Առաջնորդական տեղապահ ու փոխանորդ միանգամայն Ս : Կարապետի վանքիս եւ համայն վիճակին :

Ահա այսպէս այսուհետեւ Մուշն ալ Ազգային տաճան ունեցաւ, հասարակութեան կողմէն ընտրուած եւ նոցա իրաւանց պաշտպան, Ազգի յառաջադիմութեան վերայ մտածող եւ ջանացող :

Այս ժողովքը առանձին կանոններ ու պայմաններ ունի. զոր ուրիշ անգամ կը ցանկամք ձեռք բերել ու հրատարակել :

Անտարակոյժ ինչպէս ամէն օգտակար սկզբունքներ իրենց զփութարութիւն նախանձորք եւ դաւադիրներ ունին, նոյնպէս եւ Մշջ Ազգային նոր ժողովք. մտածողը կ'մտածէ եւ կ'իմանայ թէ ո՞վ է իննի այս պիտի բարի իրաց հակառակորդ. սակայն ժողովքը պիտի արխանայ, դէմ դնէ, ընթանայ մինչեւ յաջողի յաղթէ : Ի զոր են ժամանակին հետ կառուցները :

Հայրիկ Տարծնայ նոր կարգ, կառավարութեան զիւրութիւն եւ հասարակաց իրաւունքը հաստատելու համար, կազմել ձեռնարկեց յառաջ բան զսովեանայն այն ժողովքը

ի Մուշ, որ Ստեփանութեան դրան մերձաւոր, նորա հետ յարաբերութիւն ունի խորհելու խօսելու. քաղաքամէջ՝ ուր պէղացեոց երթեւեկութիւն անխափան եւ զիւրին է : որ եւ ըստ ամենայնի յարմար եւ կեդրոնական տեղ միէ կառավարութեան : Այսուհետեւ գեղացին ու քաղաքացին հոն պիտի դիմէ ինչ ինչ իր եւ ինչ բողոք որ ունենայ. մանաւանդ Ս : Կարապետի վանքը կազմուի այգպիտի խառն եւ բազմախումբ վ. ձեռէ. որոց դատին եւ պատասխանին չի բաւեր ժամանակ ունենայ. փանքին ինչ անկէ թողուլ զհոգեւորն, զմարմնաւորոքն ըզբաղիլ . . . : Այսպէս որոշելով քաղաքական ի քաղաք. եւ հոգեւորական ի վանք, կը յուսամք Աստուծային աջով եւ Ազգ. սիրաց պաշտպանութեամբ երկուքն ալ ծաղկին բարեկարգութեամբ եւ յառաջադիմութեամբ իւրաքանչիւր իր կարգին եւ ընթացքին :

Այս տեղ չ'լսենք առանց վիհափառ կայսեր Օսմանեան պետութեան փառք եւ մեր որդի ապէս երախտագիտական պարտքը նուիրելու. արդարեւ կեցցէ, որիւր հպատակներ իբրեւ որդի կ'սիրէ եւ ձեռն կուտայ ըստ ամենայնի յառաջողէմ եւ քաղաքակիրթ լինելու աշխարհիս մէջ :

Այս տեղ պարտաւոր եմք նաեւ Ազգային յարչութեան պատիւ ձօնել եւ նորա պաշտպանութիւնն ու քաջակրութիւնը հայցել : Ի վերջոյ՝ Տարծն իւր գարաւոր ցաւերով լացող աչերը սրբէ թող եւ օրհնէ իւր խնամակալ Առաջնորդ Հայրիկը. որոյ անձնանուիրական ջանիւք տակաւին պիտի հետ զհետեւ նոր նոր եւ լուսաւոր ճանապարհներու մէջ մանէ :

Այս կ'մանէ, եթէ ինք զինքը սկսի ծանցնալ, ինք իրեն սկսի օգնել, եթէ միանգամ զարթնի ժամանակի տէր ճայնէն ու տեսնայ որ աշխարհ լուսցեն, որ կէսօր եղեր, դեռ ինքը քնացած էր :

Աստուծ իմ, Տարծնին եւ ողջ Հայաստանին օգնէ, թող զօրանայ եւ յառաջ երթայ :

ԱՆՏԱՆՈՐ ԻՍԻՐ .

Մարտ 19 ին Ազգային Սահմանադրու-
թիւնն իսպառակաւ քարտեզաւ թեւաւոր եւ վա-
ւերական հրովարտակաւ շնորհակերէ Ազգին .
որոյ վերայ արդէն ամէն Ազգասիրտց սիր-
տերը հրձուեցան . ճշմարտութիւնն եւ իրա-
ւունք սիրողները բերկրեցան . եւ Ազգը՝ ժա-
մանակի փորած մի ահագին խոր անդուն-
դէն թռաւ ազատ ամէշտի . այսուհետեւ
ծանր քաղիք, սպիւնի ընդ վերեւ ի վայր
հաւասար բռնեմք . միութեամբ, սիրով, եւ
լուսաւոր շաղով ընթանանք . ուղղութեան
եւ երջանկութեան կ'հասնինք :

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տօրեւորի Հանդէս

Մայիս 24 ին ՄշՄ Ս. Կարապե-
տի վանքէս զուարճալի պարտիզիմը մէջ շը-
քեղ հանդէս մը կատարուեցաւ . մի վեճ մի-
շատակի համար . այն է Սահմանադրութեան
տարեդարձը . Օրով ազբիւրի շրջապատը
ուռեմներ իրենց . կանաչագարդ ձի գերով
հովանիկազմեր էին . եւ այն հովանեաց ի մէջ
հանդէսը պատրաստուած էր . շրս կողմով
կամարներ էին կապուած ծաղկագարդ կա-
նաչագարդ փունջերով . միջին կամարէն Ս.
Վարդանայ պատկերը գրոշակով եւ գոյն
զգոյն ծաղիկներով պսակուած բարձրացած
էր . մէկ կողմը՝ ծաղկանկար եւ մեծ տառե-
րով գրուած տախտակի վերայ — ԿԵՑՑԻ՝
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ . նոյնպէս եւ
միւս կողմը՝ ԵՊՐԻՆԻՔ ՄԵՌՆԻՆԻՔ
ՀԱՅՐԱՆԵԸ ՀԵՍԵՐ . Սոցա յոռ-
դիման բազմականայ տեղեր պատրաստու-
ած էին . եւ մէջ տեղը սեղան վայելուչ .
սեղանի բոլորովը կամարակապ պարտուեալ
կեցած էին Արծուեան Վարդայ խաւճը ,
որ այն հանդիսին ներկայացուցին էին ,
եւ Վանքիս Ժառանգաւորաց ուսումնարա-
նի մանկունք գեղեցիկ շաղկիներ հագած ,
զլուխին ծաղիկայ բոլորակ պսակ եւ ձեռ-
քերին փունջ բռնած . Երբ Հայրիկ՝ Առ-
ժանապատիւ միաբան Ս. Հայրք եւ քանիմ

նոր Նախնիքեանցի պատուաւոր ու հասն-
դուն Ազգատէր ուխտաւորաց հետ սկսու-
հանդիսին մօտիկնալ . երաժիշտ մանկունք
մեզմ եւ քաղցրիկ ներդաշնակութեամբ եր-
գեցին . բազմեցան հանդիսակալք . ու-
սումնարանի յառաջադէմ մանկունք իւ-
րաքանչիւր իրենց զգացմանց եւ կարեաց
համեմատ ձառեր ու դրուակներ յօրինած
էին՝ սկսան յառաջ գալ եւ ընթանալ .

Ամէն մէկ ձառէն զինի խորք կ'երդուէր .
եւ տեսողաց աչքեր ու հոգիք խառն իր
զուարճանային : Օ մայրիկ ու զարմանալի
թուեցազ արդարեւ այս գործողութիւններ ,
Հանդիսականաց ախորժակը շատ քաղցր եւ
զուաթ էին , այս ուրախութեան ժամուս
մէջ շատ զգայուն սիրտեր շաժեպան :
Ամէն ձառերու եւ ամէն երդերու վերջ
օրհնութիւնք եւ գոհութիւնք կ'ընէին
վեհափառ Սուլթան Ազիզ Կայսեր կենաց ,
բարբ Եւրոպայի ազատատէր եւ մարդատէր
Ազգաց թագաւորաց . Ազգիս հին եւ նոր
բարերարաց . Սահմանադրութեան եւ իւր
սատայմեաց :

Սոյն հանդէս տաւջին անգամ է որ կարծեմ
Հայոստանի մէջ կատարուեցաւ , եւ առաջին
խորին ու ազդու ներգործութիւնը ունե-
ցաւ ներկայ եզօղներուն վերայ . որոնք ոչ մի-
այն չէին տեսնել այսպիսի բան , այլ եւ գուցէ
չէին յուսարալ . սակայն ի վերջ ամենեքեան
միաբան ուրախութեամբ գոհացան ու գո-
վեցին . Հայրիկ ջանքն եւ աշխատանքը .
որոյ շնորհիւ ծաղիկեցաւ այս չքեղ տօնը .
եւ հարօնն ալ դոնէ ըստ մասին զգայակից
ու հանդիսակից կ'ուր Սահմանադրութեան
տարեդարձին . Կողմենք եւ կ'ցանկանք
հոգւով որ սորա փրկարար եւ շինարար ար-
դիւքնալ վայելէրու բազմ շուտով ունենայ :

Այս տեղ պարտք մի մնաց մեզ հասու-
ցանելու . այն ազգատէր Հայկազանց , Նա-
խնիքեանցի ուխտաւորաց փառաց արժանի
անուններ եւ երախտեայ շնորհները հրա-
տարակել . զորս կ'թողուիք յաջորդ թախին
ի տրաւ շնորհակալու լինելով հրապարակաւ .
որոնք շատ չ'համարեցան իրենց ներկայու-
թեամբ պատուել մեր հանդէսը . ալ Նա-
եւ ազնիւ եւ վեհանձն հոգւով շարժ-
եալ ի բարերարութիւն տաանձին նախք
ներ պարգեւեցին վանքիս Ե . ուսում

արանի մանկանց իբր հանդերձագին. եւ խոստացան ամէն տարի զնոյն առնել Տարօնոյ աղբ ատ մանկանց ուսման յառաջսդիւմութեան ի նպատակ խընամակարութեամբ Հայրիկին :

ԼՈՒՐԵՐ

Ինուսէն հետեւեալ ցաւալի եւ ախուր տեղեկութիւններ կ'ստանամք :

Ապրիլ 21. Խաբաչօպան գիւղ : Երոյն որդին աղնոցի մէջ նստած տեղը քրդերու հետ բարեկամաբար խօսած ժամանակ՝ առնոցմէ ատրճանակի զնդակով զարնուաւ :

Ապրիլ 23. Հարամիկ գիւղ : Սարգսի որդին լերան գլուխ ոչխար արածելու տեղը՝ քիւրդ երէն վիրաւորեցաւ. ու վրայի լաթեր առեր տարեր էին :

Ապրիլ 27. Բաղքիկ գիւղ : Սինասի որդին իրենց գեղի բնակիչ քրդ երէն դաշոյնով (խանձալով) վիրաւորեցաւ : Հարագործները Ռօթիկանութեան ձեռքով բռնուեցան եւ քանի՜օր բանտարկուելով՝ վերջը ազատվեցան :

Մայիս 1. Պուռնագ գիւղ : Բէս Պատէի որդին լուծք քրած ժամանակ քրդ երգանիկայ թրերու առաջ առնելով վիրաւորեցին :

Մայիս 6. Ենկիքէօյ գիւղ : Բէս Ամբր, կայ աղան իրենց գիւղի քով իւր ոչխարի առջ եւ կայնած էր. քրդ երը յանկարծ զարկին սպանեցին հրացանի գնտակով :

Մայիս 8. Տուսման գիւղ : Բէս Սիմօնի տղան ջրաղացի մէջ զարկին վիրաւորեցին, եւ չորս բնա ալիւր բռնութեամբ տարին :

Մայիս 12. Աղջամալիք գիւղ : Սոյն գիւղի քահանայն իւր որդւոյն եւ երկու գեղացւոց հետ Բաւենու կողմէն ի միասին ետ դարձած ատեն, Պօլիսէն եկող Սիլաճոյ հետ ընկերութեամբ կու գան մինչեւ ի Դեղթափ լեռը. այնտեղ տէրորջ տղան եւ երկու գեղացիք Սիլաճոյ հետ հանդաձակութեան բռնուելով առիթովմբ, խեղճ քահանան մէջ տեղ կ'մտնայ խաղաղութիւն ընելու աղաքաւ. բայց ինքն զոհ եղաւ, մահացաւ. եւ իւր հետի երեք անձինք վիրաւորեցան ինկան : Այս բան իմանալով ինուսայ բարձրագոտիւ Սիլափը արդիւնէ ու բանտարկել տուած է նոյն Սիլաճիներէն քսան անձինք, բայց թէ ինչ դատ կ'ամ վախճան

ուսնեցաւ. տակաւին ստոյգ լուր չունինք :

Մայիս 22. Երեք շաբթի ժամ 3 ին Ս. Կ. վանքիս առաջնորդարանի լուսամտից ուղղութեամբ երկու հրացան արձակուեցան պարսպի դուրսէն, բայց բարեբաղդաբար դուցէ եւ խորհրդաբար տանիքի վրայէն անցան գնտակներ : Այս անակնունչի գիպուածը խռովեցոյց առնուա սիրտեր, շուտով դուրս ելան եւ այս կողմ այն կողմ փնաւելով մարդ չկաբողացան գտնալ : Սոյն փորձը կրկնեցաւ կիրակի գիշերը ժամ չորս ու կէսին : Ս'աղվաղակի տարածուեցաւ այս համբաւ բոլոր ժողովրդեան մէջ. եւ Մ'ջոյ Ռօթիկանութեան ալ իմաց տրուեցաւ :

Երազի գէպք միայն վանքիս եւ սոյն տենեկիս մէջ 10 տարի յառաջ միանգամ ալ պատահեր է Եօղղատու հանդուցեալ առաջնորդ առաքելն Ս'առթէոս վարդապետին, որոյ առթիւ Տարօնոյ առաջնորդութիւն եւ Ս. Կարապետի վանուցս վանահայրութիւն իրաց թողլով՝ ոտից փռչինելու թօթափեր ու մեկնելու է : Իսկ Երթիւ որոյ իւր ճակատագիր եւ ականջաց սովորական եղած են գրքիթէ այդպիսի ճայներ, անսասան եւ անգարհօրիկ հոգւով ու դէմքով « Ի՞նչո՞հ Տէր յուսացայ » կերպէ, եւ դօրծ բերը կշարունակէ. թէ կուզեն թող թեղանթներ որոտացուցեն եւ լեռներ դղրդեն. այս ժամանակ նոր հօր եւ լուսաւորէ. հին հնարքներ ոչ միայն ներգործութիւն մը չունին այժմ, այլեւ կ'սայտառակուին ու կ'խորտակվին : Սոյն գէպքի դաւաճան թեղադիրներ այնչափ մութ տեղ չեն : յոյս կայ դուցէ մօտ օրերս յայտնուին : Մենք ալ կ'մնամք ուրիշ անգամ աւելի բազայայտ պարագաներով խօսել սոյն առարկայի վերայ :

Ս'ինչ մեք կուզէինք վերջացնել խօսքերնս, եւ ահա սոյն գիշեր ժամը չորս ու կէսին, երրորդ եցին փորձը. Մայիս 29 :

Մայիս 30. Հայրիկ մեկնեցաւ վանքէս Է. Կարին՝ եւ անտի Պօլիս երթալու :

Խմբագիր Տարօնոյ Էմմուիկիս
Գ. Մուսանձտեանց Ղեւս Վ. Երծունոյն :

Ի ՏՊԵՐԸՆԻ Վ. ԵՐԾՈՒՐՅՆ
Ի ՏԵՐՕՆ Ի Ս. Կ. Հ. Վ. ԸՆԲՐ :